

**RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA INSON KAPITALINI
SAMARALI BOSHQARISH - BARQAROR IQTISODIY O'SISH OMILI**

Safayev Soli Sattorovich

Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi

Kasbiy ta'lim agentligi

+998914428355

e-mail: solijon.safayev@mail.ru

ANNOTATSIYA: *Mazkur tezisda raqamli iqtisodiyot sharoitida inson kapitalini samarali boshqarishning uzoq muddatli iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashdagi strategik ahamiyati yoritiladi. Tadqiqotning asosiy e'tibori inson salohiyatini iqtisodiy resurs sifatida shakllantirish, uni innovatsion faoliyatga yo'naltirish hamda iqtisodiyotning tarkibiy o'zgarishlariga moslashtirish masalalariga qaratiladi. Raqamli muhitda mehnat bozorining o'zgaruvchan talablari, kasblarning yangilanishi, avlodlararo bilim almashinuvi va tashkilotlarda intellektual salohiyatni saqlab qolish zarurati inson kapitalini boshqarishning yangi mexanizmlarini ishlab chiqishni talab etadi.*

Kalit so'zlar: *inson kapitali, raqamli iqtisodiyot, barqaror iqtisodiy o'sish, strategik boshqaruv, intellektual salohiyat, innovatsion faoliyat, bilimlar iqtisodiyoti, kasbiy moslashuvchanlik, inson kapitaliga investitsiyalar, kreativ fikrlash, tashkiliy rivojlanish.*

Zamonaviy iqtisodiy taraqqiyotda mamlakatlarning raqobatbardoshligi nafaqat tabiiy resurslar, ishlab chiqarish quvvatlari va moliyaviy imkoniyatlar, balki insonlarning bilim yaratish, yangi sharoitlarga moslashish va mavjud iqtisodiy imkoniyatlardan samarali foydalanish qobiliyati bilan ham belgilanadi. Raqamli iqtisodiyot sharoitida ushbu qobiliyatlarning iqtisodiy qiymati ortib bormoqda. Chunki texnologiyalar tez yangilanadigan muhitda korxonalarning uzoq muddatli muvaffaqiyati xodimlarning bir marta olgan bilimlari bilan emas, balki ularni

muntazam ravishda yangilash, yangi vazifalarni o'zlashtirish va innovatsion faoliyatda qo'llash salohiyati bilan belgilanadi.

Mazkur tezisning asosiy maqsadi inson kapitalini boshqarishni raqamli vositalarni joriy etish darajasidan ko'ra kengroq - bilimlar uzluksizligi, kasbiy moslashuvchanlik, institutsional ishonch, hududiy imkoniyatlar va uzoq muddatli iqtisodiy barqarorlik bilan bog'liq tizim sifatida tahlil qilishdan iborat. Bunda inson kapitali iqtisodiy o'sishning oddiy qo'shimcha omili emas, balki iqtisodiyotning yangi sharoitlarda rivojlanish qobiliyatini belgilovchi strategik resurs sifatida talqin etiladi.

O'zbekiston iqtisodiyotida inson kapitalini samarali boshqarish xususiy sektorni rivojlantirish, yangi ish o'rinlarini shakllantirish, raqamli texnologiyalarni joriy etish va hududiy iqtisodiy imkoniyatlardan foydalanish bilan bog'liq. Bu jarayonda faqat yuqori texnologiyali tarmoqlardagi mutaxassislar emas, balki sanoat, qurilish, transport, qishloq xo'jaligi, savdo va davlat xizmatlari sohasidagi xodimlarning ham kasbiy salohiyatini rivojlantirish zarur.

Masalan, sanoat va qurilish korxonalarida raqamli loyihalash, elektron hujjat aylanishi, texnik ma'lumotlarni boshqarish va avtomatlashtirilgan nazorat tizimlari kengroq qo'llanilishi mumkin. Bunday sharoitda xodimlarning kasbiy tajribasi raqamli ko'nikmalar bilan uyg'unlashsa, ish jarayonlarining aniqligi va muvofiqlashuvi yaxshilanishi ehtimoli ortadi. Xuddi shuningdek, qishloq xo'jaligida raqamli monitoring, resurslardan foydalanish bo'yicha ma'lumotlar va zamonaviy texnikalarni boshqarish ko'nikmalari inson kapitalining iqtisodiy qiymatini oshirishi mumkin.

Biroq tarmoqlar o'rtasidagi farqlar sababli bir xil boshqaruv modelini barcha korxonalarga tatbiq etish maqsadga muvofiq emas. Har bir soha uchun zarur kompetensiyalar, texnologik sharoitlar va iqtisodiy natijalar alohida aniqlanishi kerak. Shu sababli inson kapitalini rivojlantirish siyosati umumiy strategik maqsadlarni saqlagan holda tarmoqlar va hududlarning real ehtiyojlariga moslashtirilishi lozim.

OECDning 2023-yilgi O'zbekiston bo'yicha tahlili korxonalarning raqamli transformatsiyasi uchun raqamli ko'nikmalar, institutsional qo'llab-quvvatlash va biznesning mavjud imkoniyatlardan xabardorligi muhimligini ta'kidlaydi. Ushbu yondashuv O'zbekistonda inson kapitalini boshqarishni takomillashtirishda faqat texnik infratuzilmaga emas, balki inson salohiyatini rivojlantirish va undan foydalanish mexanizmlariga ham e'tibor qaratish zarurligini ko'rsatadi.

Quyidagi jadval O'zbekistonning raqamli ko'nikmalar, inson kapitali va iqtisodiy rivojlanish yo'nalishidagi holatini 2023-yilda e'lon qilingan xalqaro tahlil hamda 2026-yilda e'lon qilingan rasmiy davlat ma'lumotlari asosida taqqoslaydi.

Muhim metodologik izoh: 2023 va 2026-yillardagi ma'lumotlar bir xil statistik ko'rsatkichlarni anglatmaydi. 2023-yilgi OECD hisoboti muammolar va tavsiyalarni tahlil qiladi, 2026-yilgi davlat axborotlari esa asosan 2025-yilda erishilgan natijalarni yoritadi. Shu sababli jadvaldagi taqqoslash bevosita statistik o'sish sur'ati emas, balki inson kapitalini rivojlantirishdagi yo'nalishlar va o'zgarishlar tahlilidir.

2023 va 2026-yillar bo'yicha taqqoslama jadval:

Tahlil yo'nalishi	2023-yil: rasmiy ma'lumot	2026-yil: rasmiy ma'lumot	Ilmiy tahlil va xulosa
1. Raqamli ko'nikmalar va inson kapitali	OECDning 2023-yil 17-maydagi hisobotida O'zbekistondagi xususiy korxonalarda raqamli ko'nikmalar yetishmasligi raqamli transformatsiyaga to'sqinlik qiluvchi omillardan biri sifatida ko'rsatilgan. OECD hisoboti	Raqamli texnologiyalar vazirligining 2026-yil 2-yanvarda e'lon qilingan axborotida 146 ta oliy ta'lim muassasasida IT yo'nalishlari mavjudligi va ularda 120 mingdan ortiq talaba tahsil olayotgani bildirilgan. Rasmiy davlat axboroti	Taqqoslash raqamli ko'nikmalarga bo'lgan ehtiyojdan IT bo'yicha ta'lim imkoniyatlarining kengligini ko'rsatuvchi manbaga o'tishni anglatadi. Biroq 2023-yilgi muammo 2026-yilda to'liq hal bo'lgan, deb xulosa qilish uchun aynan bir xil ko'rsatkichlar kerak.
2. Kasbiy tayyorgarlik va uzluksiz ta'lim	OECD ma'lumotiga ko'ra, 2019-yilda O'zbekistondagi firmalarning 17 foizi xodimlariga rasmiy kasbiy tayyorgarlik taklif qilgan; Yevropa va Markaziy Osiyo mintaqasi bo'yicha ko'rsatkich 33 foiz bo'lgan. Bu raqamlar 2023-yilgi hisobotda keltirilgan tarixiy	Raqamli texnologiyalar vazirligining 2026-yil 4-yanvardagi axborotida 2025-yilda IT kurslarini tugatganlar, xalqaro sertifikatlar va IT-ta'lim dasturlari bo'yicha natijalar yoritilgan. Jumladan,	Kasbiy tayyorgarlikni kengaytirish inson kapitalini rivojlantirish uchun muhim. Ammo 2023-yildagi ko'rsatkich barcha sohalaridagi korxonalarni qamrasa, 2026-yilgi ma'lumot IT-ta'lim dasturlari natijalariga tegishli;

Ta'limning zamonaviy transformatsiyasi

	ma'lumotlardir. Hisobotning to'liq matni	IT yo'nalishidagi dasturlar bitiruvchilari 2024-yildagi 24 800 nafardan 2025-yilda 37 800 nafarga yetgani bildirilgan. 2025-yil natijalari bo'yicha rasmiy axborot	ularni to'g'ridan-to'g'ri foizli o'sish sifatida solishtirib bo'lmaydi.
3. IT mutaxassislarini tayyorlash va bandlik	OECD 2023-yilda raqamli ko'nikmalarni oshirish kichik va o'rta korxonalarning unumdorligi, raqobatbardoshligi va o'sishiga ko'maklashishi mumkinligini ta'kidlagan. Shu bilan birga, korxonalarning raqamli texnologiyalarni o'zlashtirish darajasi cheklanganligi qayd etilgan. OECD tahlili	2026-yil yanvaridagi rasmiy axborotda 2025-yilda IT-ta'lim dasturlarini tamomlagan 37 800 kishidan 16 300 nafardan ortig'i ishga joylashgani ko'rsatilgan. Rasmiy bandlik ma'lumotlari	Bu ma'lumotlar ta'lim natijalarini mehnat bozoriga o'tish bilan bog'lash zarurligini ko'rsatadi. Kadrlar tayyorlash samaradorligini faqat bitiruvchilar soni bilan emas, balki ishga joylashish, daromad va kasbiy faoliyatning davomiyligi bilan ham baholash lozim.
4. Barqaror iqtisodiy o'sish va raqamli transformatsiya	OECDning 2023-yilgi hisobotida raqamli ko'nikmalarni rivojlantirish xususiy sektor unumdorligi va raqobatbardoshligini oshirish imkoniyatlari bilan bog'langan. Hisobot institutsional ko'mak, korxonalarning xabardorligi va raqamli ta'limni qo'llab-quvvatlashni tavsiya qiladi. OECD tavsiyalari	2026-yil 2-yanvardagi davlat axborotida O'zbekistonda 100 dan ortiq sun'iy intellekt loyihasi va 200 million AQSh dollari miqdoridagi investitsiyalar haqida ma'lumot berilgan. Sun'iy intellekt bo'yicha rasmiy axborot	IT-ta'lim va sun'iy intellekt loyihalari inson kapitalini yangi iqtisodiy faoliyatlarga yo'naltirish imkoniyatlarini kengaytirishi mumkin. Biroq ushbu ma'lumotlarning o'zi mamlakat yalpi ichki mahsuloti yoki mehnat unumdorligi aynan shu sababli qancha oshganini isbotlamaydi.

Jadval bo'yicha umumiy tahlil:

2023-yilgi OECD hisoboti inson kapitalini raqamli iqtisodiyot talablariga moslashtirishdagi muammolarni aniqlashga qaratilgan. Unda korxonalarning raqamli ko'nikmalari, kasbiy tayyorgarligi va texnologiyalarni o'zlashtirish imkoniyatlari alohida masala sifatida ko'riladi. 2026-yilda e'lon qilingan davlat axborotlari esa 2025-yil davomida IT-ta'lim, mutaxassislar tayyorlash va sun'iy intellekt yo'nalishlarida qayd etilgan natijalarni ko'rsatadi.

Bu ikki davrni bog'laydigan asosiy ilmiy xulosa shuki, inson kapitalini samarali boshqarish uchun ta'lim imkoniyatlarini kengaytirish bilan birga olingan bilimlarning amaliy iqtisodiy natijaga aylanishini ham ta'minlash zarur. IT

kurslarini tugatganlar sonining ko'payishi ijobiy natija bo'lishi mumkin, ammo uzoq muddatli samaradorlikni aniqlash uchun ishga joylashish, daromadlar, mehnat unumdorligi va ish beruvchilarning malakali kadrlarga bo'lgan ehtiyoji ham kuzatilishi kerak.

2026-yilgi axborotlarda qayd etilgan ta'lim va texnologik loyihalar inson kapitalini rivojlantirish uchun muhim imkoniyatlarni ko'rsatadi. Shu bilan birga, 2023-yilda OECD tomonidan qayd etilgan korxonalarning raqamli ko'nikmalari bilan bog'liq muammolarni bartaraf etilgan deb hisoblash uchun yangi, taqqoslanadigan statistik tadqiqotlar zarur.

Xulosa: 2023-yil inson kapitalini raqamli iqtisodiyot talablariga moslashtirishdagi muammolar va siyosiy vazifalarni yoritadi; 2026-yilda e'lon qilingan rasmiy ma'lumotlar esa IT-ta'lim va texnologik rivojlanish bo'yicha keyingi natijalarni ko'rsatadi. Barqaror iqtisodiy o'sish uchun ushbu ikki yo'nalish - inson salohiyatini rivojlantirish va uni samarali bandlik hamda yuqori qo'shilgan qiymat yaratish bilan bog'lash - birgalikda olib borilishi lozim.

XULOSA

Raqamli iqtisodiyot sharoitida inson kapitalini samarali boshqarish barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlashning muhim strategik yo'nalishidir. Uning ahamiyati faqat mehnat unumdorligini oshirish bilan cheklanmaydi. Inson kapitalini samarali boshqarish tashkilotlarda bilimlar uzluksizligini ta'minlash, xodimlarning kasbiy moslashuvchanligini rivojlantirish, yangi texnologiyalarni o'zlashtirish va iqtisodiy o'zgarishlarga tayyorlikni kuchaytirishga xizmat qiladi.

Uzoq muddatli iqtisodiy natijalarga erishish uchun inson kapitalini alohida xodimlarning malakasi sifatida emas, balki bilim, tajriba, tashkiliy xotira, innovatsion qobiliyat va moslashuvchanlikni birlashtiruvchi tizim sifatida boshqarish lozim. Raqamli texnologiyalar ushbu tizimni qo'llab-quvvatlovchi vosita hisoblanadi, biroq ularning samarasi xodimlarning tayyorgarligi, tashkilotning boshqaruv madaniyati va iqtisodiy ehtiyojlarga mosligiga bog'liq.

O'zbekiston sharoitida inson kapitalini rivojlantirish uchun ta'lim va mehnat bozori hamkorligini kuchaytirish, kasbiy qayta tayyorlash imkoniyatlarini

kengaytirish, hududiy raqamli tafovutlarni kamaytirish va korxonalarda bilim almashinuvi mexanizmlarini takomillashtirish muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, inson kapitaliga kiritilgan investitsiyalarning natijalari aniq ko'rsatkichlar asosida baholanishi, texnologik o'zgarishlarning iqtisodiy samarasi boshqa omillardan ajratib tahlil qilinishi zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. World Bank. World Development Report 2019: The Changing Nature of Work. 2019. <https://www.worldbank.org/en/publication/wdr2019>
2. OECD. Digital Skills for Private Sector Competitiveness in Uzbekistan. 17 May 2023. https://www.oecd.org/en/publications/digital-skills-for-private-sector-competitiveness-in-uzbekistan_6c54f447-en.html
3. OECD. Digital Skills for Private Sector Competitiveness in Uzbekistan — Full Report. 2023. https://www.oecd.org/en/publications/2023/05/digital-skills-for-private-sector-competitiveness-in-uzbekistan_8f1719a7/full-report.html